

सिन्धुक्षित् प्रेयमेधः। नद्यः। जगती

प्र सु व आपो महिमानमुत्तमं कारुर्वोचाति सद्ने विवस्वतः।

प्र सप्तसप्त त्रेधा हि चक्रमुः प्र सृत्वरीणामति सिन्धुरोजसा ॥ १०.०७५.०१

आपः- हे नद्यो मूलशक्तिधाराः। वः- युष्माकम्। उत्तमम्- श्रेष्ठम्। महिमानम्- माहात्म्यम्। विवस्वतः- सेवकस्य। सद्ने- सद्गानि। कारुः- कर्मशीलः सन्। प्र- प्रकर्षेण। सु- सुष्ठु। वोचाति- वदामि। सप्तसप्त- सप्तभूमिकासु प्रवहन्त्यः। त्रेधा- त्रिधा भूर्भुवःसुवराख्यशरीरप्राणमनोभूमिकासु निविष्टाः। प्र- प्रकर्षेण। चक्रमुः- सरन्ति। सृत्वरीणाम्- सरणशीलानां मध्ये। सिन्धुः- मूलशक्तिधारामयी नदी। ओजसा- स्वबलेन। प्र- प्रकर्षेण। अति- अतिक्रम्य प्रवहति ॥१॥

प्र तेऽरद्वरुणो यातवे पथः सिन्धो यद्वाजो अभ्यद्रवस्त्वम्।

भूम्या अधि प्रवता यासि सानुना यदेषामग्रं जगतामिरज्यसि ॥ १०.०७५.०२

यत्- यदा। सिन्धो- हे स्यन्दनशालिनि मूलशक्तिधारे। त्वम्। वाजान्- ध्यानभावनादिहव्यानि। अभ्यद्रवः- अभिलक्ष्य सरसि। तदा। ते- तव। यातवे- गमनाय। वरुणः- ऋताधिदेवता। पथः- मार्गान्। प्र- प्रकर्षेण। अरदत्- अलिखत्। भूम्याः- पृथिव्याः। अधि। सानुना- उत्कृष्टेन। प्रवता- प्रवणमार्गेण। यासि- गच्छसि। एषाम्- एतेषाम्। जगताम्- सरताम्। अग्रम्- प्रत्यक्षेण। इरज्यसि- ईश्वरत्वं प्राप्नोषि ॥२॥

दिवि स्वनो यतते भूम्योपर्यनन्तं शुष्ममुदियति भानुना।

अभ्रादिव प्र स्तनयन्ति वृष्टयः सिन्धुर्यदेति वृषभो न रोरुवत् ॥ १०.०७५.०३

भूम्या उपरि- पृथिव्या अधि। स्वनः- प्रवर्तमानः शब्दः। दिवि- नभसि। यतते- गन्तुं प्रयत्नं करोति। आशरीरपतिता मूलशक्तिधारा चिदाकाशं प्राप्तुं यतत इत्याध्यात्मिके। भानुना- प्रकाशेन। अनन्तम्- प्रभूतम्। शुष्मम्- बलम्। यत्- यदा। इयति- प्रेरयति। यत्- यदा। सिन्धुः- स्यन्दनशीला मूलशक्तिधारा। एति- सरति। तदा। वृषभः- वर्षक इन्द्रः। न- इव। रोरुवत्- गर्जति। अभ्रात्- मेघात्। वृष्टयः। प्र स्तनयन्ति इव। शब्दयन्ति ॥३॥

अभि त्वा सिन्धो शिशुमित्र मातरौ वाश्रा अर्षन्ति पर्यसेव धेनवः।

राजेव युध्वा नयसि त्वमित्सिचौ यदासामग्रं प्रवतामिनक्षसि ॥ १०.०७५.०४

सिन्धो- स्यन्दनशालिनि मूलशक्तिधारे। त्वा- भवतीम्। मातरः- जनन्यः। धेनवः- गावः। शिशुमित्- वत्समेव। पर्यसेव- क्षीरेणेव। न- सम्प्रति। वाश्राः- अन्याः सरणशक्तयः। अभि अर्षन्ति- अभिगच्छन्ति। युध्वा- योद्धा। राजेव- दीप्तिमानिव। त्वमित्- त्वमेव। सिचौ- क्षरणे। षिंच क्षरणे। नयसि। यत्- यदा। प्रवताम्- प्रवणवताम्। आसाम्- सरणशक्तीनाम्। अग्रम्- अग्रे। इनक्षसि- व्याप्नोषि ॥४॥

इमं मे गङ्गे यमुने सरस्वति शुतुद्रि स्तोमं सचता परुष्ण्या।

असिक्न्या मरुद्वधे वितस्तयार्जीकीये शृणुह्या सुषोमया ॥ १०.०७५.०५

गङ्गे- गतिशीले। यमुने- नियमयुक्ते। सरस्वति- सरणकुशले। शुतुद्रि- वेगवति। परुष्णि- पर्ववति। मरुद्वधे- मरुद्भिः प्राणशक्तिभिर्वृद्धे। असिक्न्या- असिते। आर्जीकीये- ऋजुगामिनि। वितस्तया- अविदग्धया। सुषोमया- सङ्गमितया। आ सचत- आसेवध्वम्। मे- मम। इमम्- एनम्। स्तोमम्- स्तवम्। शृणुहि- शृणुत ॥५॥

तुष्टामया प्रथमं यातवे सजुः सुसर्त्वा रसया श्वेत्या त्या।

त्वं सिन्धो कुभया गोमतीं कुमुं मेहन्त्वा सरथं याभिरीयसे ॥ १०.०७५.०६

सिन्धो- स्यन्दनशीले मूलशक्तिधारे। त्वम्। कुमुम्- क्रमणशीलाम्। गोमतीम्- चिद्रश्मियुक्ताम्। यातवे- गन्तुम्। प्रथमम्। तुष्टामया- रोगशान्तिकारिण्याम्। तुष्टः शान्त आमो रोगो यया सा तुष्टामा। सजुः- सङ्गतासि। याभिः। सरथम्- समाने रथे। ईयसे- गच्छसि। ताभिः। सुसर्त्वा- सम्यग् गमनशीलया। रसया- रसमय्या। त्या- तया। श्वेत्या- शुभ्रया। कुभया- कुः पृथिवी। तस्या भानं यस्यां सा कुभा। तया। मेहन्त्वा- मिह सेचने। सेचनस्वभावा मेहन्तुः। तया। सजुः- सङ्गतासि। सर्वा नानानद्यो मूलशक्तिधाराया नानाप्रणाल्यः ॥६॥

ऋजीत्येनी रुशती महित्वा परि ज्रयांसि भरते रजांसि।

अदब्ध्या सिन्धुरपसामपस्तमाश्वा न चित्रा वपुषीव दर्शता ॥ १०.०७५.०७

ऋजीती- आर्जवसम्पन्ना । रुशती- दीप्तिमती । अदब्धा- अहिंसिता । अपसामपस्तमा-
अतिशयप्रवाहवती । चित्रा- असाधारणा । अश्व- वडवा । न- इव । वपुषीव दर्शता- सुन्दरी
नारीव । सिन्धुः- स्यन्दनशीला धारा । ज्रयांसि- वेगवन्ति । रजांसि- उदकानि मूलशक्तीः ।
महित्वा- स्वमहिम्ना । भरते- धारयति ॥७॥

स्वश्वा सिन्धुः सुरथा सुवासा हिरण्ययी सुकृता वाजिनीवती ।

ऊर्णावती युवतिः सीलमावत्युताधि वस्ते सुभगा मधुवृधम् ॥ १०.०७५.०८

स्वश्वा- शोभनप्राणयुक्ता । अश्वः प्राणः श्रुतौ । सुरथा- शोभनरंहणा । सुवासाः- शोभनाच्छादिका ।
हिरण्ययी- प्रकाशयुक्ता । सुकृता- सुष्ठु रचिता । सीलमावती- सीराणि यथौषध्या रज्जुभूतया बध्यन्ते
सा सीलमेति निगद्यते कृषीवलैः । तादृगोषध्युपेतेति सायणः । सुभगा- सौभाग्यती । मधुवृधम्-
रसम् । अधि वस्ते- अधिवसति ॥८॥

सुखं रथं युयुजे सिन्धुरश्विनं तेन वाजं सनिषदस्मिन्नाजौ ।

महान्हास्य महिमा पनस्यतेऽदब्धस्य स्वयशसो विरिञ्चिनः ॥ १०.०७५.०९

सिन्धुः- शक्तिमाता । अश्विनम्- तुरगोपलक्षितप्राणोपपन्नम् । रथम्- वाहनम् । सुखम् । युयुजे-
युनक्ति । अस्मिन्- एतस्मिन् । आजौ- वृत्रजनितयुद्धे । वाजम्- सम्पदम् । सनिषत्- प्रयच्छतु ।
अदब्धस्य- अहिंसितस्य । स्वयशसः- अन्यानपेक्षकीर्तियुक्तस्य । विरिञ्चिनः- महतः । अस्य-
एतस्य रथस्य । महान् महिमा- महामहिमा । पनस्यते- स्तूयते ॥९॥